

MALA

S LIN

GUAS

Comisariado

Olalla Barro López

Comunicación

Rexenerando S. Coop. Galega

Organiza

Deputación da Coruña

A Coruña, maio de 2019

Mala lingua: 1 Propensión a murmurar ou calumniar. *Ten mala lingua, se non fala mal dos demais non lle vai ben.* 2 Persoa que murmura ou calumnia. *É un mala lingua, non lle fagas caso.*

—DICCIONARIO DA REAL ACADEMIA GALEGA

Pódese calumniar unha lingua? Hai linguas malas ou boas? Hai linguas bonitas ou feas? Útiles ou inútiles? Poden as linguas ser poderosas ou desposuídas?

Malas linguas. Activando falantes para o século XXI.

Outubro 2018 - abril 2019

Índice

Prólogos / 7 / 9

Que é Malas Linguas e que vou atopar nesta publicación? / 11

Lingua, discurso e políticas públicas / 15

Lingua e memoria. Transmisión familiar da lingua / 31

Lingua, infancia e mocidade. Transmisión non familiar da lingua / 47

Quen é quen? / 79

Nuns momentos en que se recrudece o debate lingüístico e assistimos ao que non podemos deixar de cualificar como neofranquismo sobre as linguas dominadas, das que se fan afirmacións estereotipadas e demagóxicas que alimentan novos discursos de exterminio lingüístico, desde a Área de Lingua da Deputación da Coruña quixemos actualizar colectivamente as estratexias e as argumentacións para gañar persoas adeptas para a causa da nosa lingua.

Somos conscientes da necesidade de reafirmarnos a autoestima lingüística de quen ten o galego como lingua inicial, mais tamén de contar co compromiso de amplos sectores da poboación que só utilizan esporadicamente o galego (quer no ámbito familiar, quer no profesional ou no de certos ámbitos do lecer) mais queren defendelo e non entenderían nin asumirían a súa desaparición sen recoñecer que suporía unha perda irremediábel para a sociedade galega.

Organizadas en cinco sesións con temas diferentes (desde o discurso e as políticas públicas ás reflexións sobre lingua e xénero e pasando pola análise da transmisión xeracional e non xeracional do idioma), as xornadas foron un punto de encontro fundamentalmente do persoal técnico de normalización

lingüística que carece de espazos de funcionamento en rede e precisa exemplos e boas prácticas, internas e externas ao noso país, para aplicar no territorio en que desenvolve o seu traballo. As xornadas tamén serviron para mostrar persoas referentes na defensa da nosa lingua que nos deixaron exemplos extraordinarios de defensa do galego en sectores moi diversos e trouxeron experiencias de grande interese realizadas noutras latitudes.

Cando estamos a piques de lle pór o ramo a unha experiencia que vén sumarse á exitosa campaña desenvolvida no ensino baixo o lema O galego, a miña lingua propia, recollemos as conclusións destas cinco interesantes sesións para se aplicaren a partir destes momentos. É o noso compromiso continuar a traballar á beira do movemento normalizador máis activo que vai á vangarda doutras administracións e promove o traballo conxunto, nos últimos tempos creando a Asociación de Entidades Locais pola Lingua. Son moito máis precisas que nunca as sinerxías entre os concellos para, desde a proximidade coa veciñanza, alertar da situación en que se encontra o galego mais sobre todo para pór en valor toda a potencialidade existente no ámbito da creación, da educación, do feminismo ou desde a defensa de todas as causas xustas por que paga a pena comprometerse.

Con todo o agradecemento ás persoas relatoras, ás participantes e ás que o fixeron posíbel desde o deseño da programación e os materiais, neste mes de maio en que demandamos, máis unha vez, mil primaveras máis para a lingua galega, comprometémonos a continuar a defender o dereito a vivirmos na nosa lingua.

Goretti Sanmartín Rei

Vicepresidenta da Deputación da Coruña

Coas xornadas Malas Linguas: activando falantes no S.XXI quixemos contribuír á reflexión sobre como facer políticas de normalización lingüística hoxe. O exterminio lingüístico avanza e con el avanza as dificultades para recuperarmos a lingua. Neste contexto, é importante fortalecermos o argumentario en defensa do galego, así como alimentarmos o clima de ilusión e a motivación das persoas que traballan neste ámbito, rematar «cos anos da peste» (Suso Acevedo).

A nosa «mala lingua», a lingua secularmente excluída, posúe as mellores calidades para ser a lingua das causas xustas. As diferentes opresións dialogan entre si. Abrírmonos á oprimida, á ferida, ao marcado. O galego posúe un maior potencial inclusivo (Olga Castro). Esta lingua de ferro transfórmase nunha lingua feminista, nunha lingua antirracista, nunha lingua ecoloxista, nunha lingua de ouro. Fagamos que así sexa.

Cómpre visibilizarmos as violencias contra o galego. Aquelas tan comúns, tan profundas que non damos nin detectado. Nomealas para que existan. Sensibilizar como quen pon as lentes lilás. Precisamos unhas lentes azuis e brancas para nos previren das microagresións cotiás: «Le habláis gallego? Eres demasiado gallego. Hablas ese gallego de la teuevga. Que acento del monte!

Café con leite. Con leite? Sois gallegos? Las lenguas son para entenderse».

Unhas raíces do odio que se remontan a 1936. Cando se impuxo o terror e a galegofobia se espallou de maneira masiva e capilar en todo o territorio. Unha «catástrofe social» que provocou un «trauma psicosocial» (Marcos Abalde) que aínda perdura. Esta ferida é unha das principais causas da ruptura da transmisión intrafamiliar da lingua. Indagamos na escola: a da República, a do franquismo, mais tamén a da Autonomía. É duro constatar como esta continúa a reproducir un perverso currículo oculto, que reforza os prexuízos contra o idioma propio e mesmo lexitima as condutas de acoso (Miguel Carnota).

Reflexionamos sobre todo isto e, ao mesmo tempo, partillamos proxectos reparadores, ideas inspiradoras, entusiasmo militante. Osíxeno para a nosa lingua (Bernadette O'Rourke): as Escolas Semente ou os 21 días en galego.

O deseño de políticas públicas que procuran revertir unha situación de desigualdade son verdadeiramente complexas. Os equipos interdisciplinarios resultan imprescindibles: sociólogas, psicólogas, politólogas, filólogas, xornalistas, historiadoras, activistas, etc. A diversidade destes ollares pode activar falantes no S.XXI.

Olalla Barro

Comisaria das xornadas

Que é Malas Linguas e que vou atopar nesta publicación?

O galego precisa redefinir a súa folla de ruta para activar falantes no século XXI. Para contribuír a ela, a Deputación da Coruña organizou as xornadas Malas linguas, unha oportunidade para analizar a situación actual e, desde aí, trazar, imaxinar e coller folgos para continuar o camiño da normalización lingüística do galego.

Estas xornadas estiveron especialmente dirixidas ao persoal vencellado ao ámbito da normalización, tanto desde as administracións como desde os centros de ensino. Celebráronse ao longo de catro días, entre outubro do 2018 e abril do 2019, cada un deles centrado nun tema:

***Lingua, discurso
e políticas públicas***

23 de outubro,
2018

Pazo de Mariñán,
Bergondo

***Lingua e memoria.
Transmisión familiar
da lingua***

29 de novembro,
2018

Pazo da Deputación,
A Coruña

***Lingua, infancia
e mocidade. Trans-
misión non familiar
da lingua***

1 de marzo,
2019

Centro Sociocultural
do Ensanche,
Santiago de Compostela

Lingua e xéneros

12 de abril,
2019

Pazo da Deputación,
A Coruña

**Estes eventos contaron
con relatorios en
formatos diversos:**

Conferencias individuais máis
coloquio co público.

Mesas redondas máis
coloquio co público.

Argumentos para o galego,
pílulas nas cales persoas
diversas falan en primeira
persoa da súa relación coa
lingua, no ámbito persoal ou
laboral.

Espazos de participación,
onde construír a información
a través da participación
activa das persoas asistentes.

Todos estes espazos foron
deseñados buscando
promover a reflexión entre
o sector, inspirando con outras
experiencias e favorecendo un
intercambio de opinións rico
e significativo.

No marco deste diálogo e buscando que estas reflexións multipliquen o seu impacto, esta publicación está concibida como unha guía práctica onde atopar a principal información relativa ás xornadas e tamén os recursos necesarios para afondar máis no seu desenvolvemento. Unha pequena xanela aberta a estes catro momentos de encontro e partilla.

LENDA

Enlace ao vídeo do relatorio completo

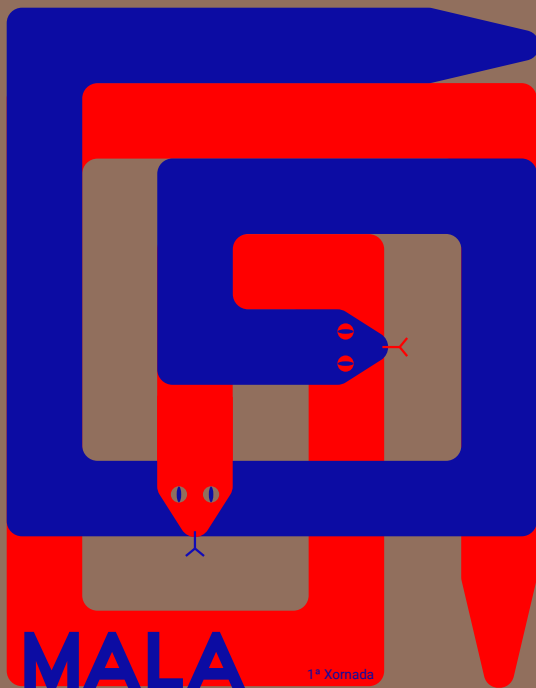
Enlace ao arquivo

Activando falantes
no século XXI

Xornadas sobre lingua
e normalización lingüística

Máis información e inscricións:
dacoruna.gal

MALAS LINGUAS

1ª Xornada

*Lingua, discurso
e políticas públicas*

23 de outubro, 2018

Bergondo
Pazo de Mariñán

Lingua, discurso e políticas públicas

Data:

23 de outubro,
2018

Lugar:

Pazo de Mariñán,
Bergondo

Baixo o título «Lingua, discurso e políticas públicas», a xornada de apertura de Malas Linguas tivo por obxectivo ofrecer unha panorámica do estado das políticas públicas en relación á normalización da lingua. Analizar o que se está a facer, reflexionar sobre o marco teórico e o discurso e achegar políticas doutras realidades do Estado foron algunhas das premisas para este día.

A lexitimidade das políticas públicas

Suso Acevedo —Filólogo e escritor

	Duración: 1h15'	Formato: Relatorio individual
---	-----------------	-------------------------------

Abre a xornada Suso Acevedo, filólogo e profesor, guiándonos polas bases que sustentan a lexitimidade das políticas lingüísticas en relación ao galego. Boa parte da súa intervención xira arredor da importancia de coidar a terminoloxía nos procesos comunicativos. Seguindo a Lakoff, defende a relevancia de centrar a mensaxe, valorando a quen nos estamos a dirixir e o que pretendemos. Alude a termos roubados en relación ao idioma, como «liberdade» ou «bilingüismo» e propón mudar outros como «normalización» por «igualación», ou conceptos semellantes que callen mellor na cidadanía.

Nunha segunda parte, refire a lexitimidade ética e social para a defensa das linguas, así como o recoñecemento e coñecemento do marco legal, botando man de artigos coma o 3.3 da Constitución para favorecer a consciencia arredor da importancia das linguas. «As linguas son un patrimonio do que calquera persoa do Estado debería sentirse orgullosa», sinala, «mais o certo é que os libros de texto de castelán continúan a facer un tratamento moi pobre da diversidade».

Por último, dá unha serie de recomendacións sobre contextos e argumentos para aumentar o impacto social do galego.

Difundir as cartas europeas e informes que defenden as linguas minorizadas, investigar o poder de atracción que pode ter o galego a nivel turístico ou de posicionamento dun produto no mercado ou promover a presenza da lingua en contornas cotiás como a rotulación dos edificios son algunhas delas. Defende que a maior parte da *sociedade* non está en contra do galego, polo que convida a botar man da súa complicidade para espallar a lingua en todos os ámbitos.

Debate

As intervencións do debate xiraron en boa medida por volta do tema da terminoloxía. Debateuse sobre a pertinencia ou non do termo «normalización», valorando outras opcións como «igualación» ou «naturalización lingüística». Discutiuse así mesmo se a propia reflexión sobre a terminoloxía tiña sentido, ou afastaba o foco doutros aspectos relevantes para a maioría social.

Outras das palabras pedidas aludiron aos «anos da peste», citados por Acevedo en alusión ao contexto en que emerxeu un discurso reaccionario como o de Galicia Bilingüe. Repasaron os erros daqueles anos e avisaron da necesidade de estar preparados e preparadas para unha nova ofensiva, facendo políticas preventivas e non reactivas. «O fundamental é gañar a rúa», sinalouse.

Argumentos para o galego

María Vázquez —Actriz

	Duración: 15'	Formato: Relatorio individual
---	---------------	-------------------------------

A actriz María Vázquez compartiu a súa experiencia en relación á lingua, tanto desde a perspectiva persoal como profesional. Filla de galegofalantes, foi educada en castelán. Os seus referentes en galego foron algúns parentes, as veciñas e veciños da aldea ou a súa avoa. Estudou en diferentes cidades, en centros onde a lingua non era unha prioridade, polo que o seu galego foise empobrecendo. Esta situación deu un xiro cando ficou grávida: «se eu non falo galego, a lingua vai desaparecer na miña familia», pensou. Tomou conciencia lingüística e comezou a pór os mecanismos para que as súas crianzas fosen educadas en galego.

Na esfera profesional, lamenta que no audiovisual haxa menos conciencia lingüística que no teatro. «Custa moito atopar equipos onde se fale galego». Repasa os filmes gañadores dos Mestre Mateo desde 2002 e sinala que apenas dous deles contaban con versión orixinal en galego (*Doentes* e *Dogs*). Insiste na importancia de falar galego no mundo audiovisual, e coidar a lingua, tendo en conta que teñen un alto impacto social. «No audiovisual temos unha responsabilidade coa lingua. Temos que tentar falar galego o mellor posible». Neste sentido, subliña a importancia de facilitar espazos formativos de lingua galega para actrices e actores.

Lingua e identidade no século XXI

Rosa Berrio —SomEscola, **Marcos Maceira** —Mesa pola Normalización Lingüística, **Jasone Mendizabal** —Euskaltzaleen Topagunea, Proxecto Tosta

	Duración: 1h40'	Formato: Mesa redonda
---	------------------------	------------------------------

Rosa Berrio

Rosa Berrio comeza a intervención definindo SomEscola, unha plataforma de máis de 60 entidades sociais, culturais e educativas que se xuntou en 2011 para facer fronte á LOMCE e os seus ataques ao modelo de escola catalá baseado na inmersión lingüística. Desde ela, emprenden accións moitas veces en clave lúdica para reivindicar este modelo, garante dunha escola cohesionadora e democrática.

Alude á loita histórica da escola en relación ao catalán, remontándose ás escolas de resistencia dos anos 50 e 60, e a experiencias como a de Santa Coloma, onde moitas familias se uniron para que os seus fillos e fillas puideran ter un ensino en catalán, e por tanto as mesmas oportunidades que outros nenos e nenas do ensino privado. Coa *Llei del Catalá*, dezanove centros comezaron co modelo de inmersión, que logo se foi espallando. Lembrou tamén o 84 e o recoñecemento do aranés como lingua vehicular do Val d'Arán.

«Que precisa unha lingua para sobrevivir?», conclúe Rosa. «Amor, que sexa percibida como útil e que saia dos centros educativos».

Marcos Maceira

Marcos Maceira comeza a súa intervención definindo á lingua como unha creación colectiva dos pobos e, por tanto, un elemento de identidade e vínculo social. «Trátase dun elemento de cohesión social, aínda que no noso caso, o goberno a empregase como un elemento de confrontación social». Considera unha «lingua normal» aquela que non ten conflito para se desenvolver no territorio onde está asentada e cuxos falantes poden empregala en todas as facetas da súa vida.

A continuación, expón por que o galego non está normalizado en Galiza. Alude a que as persoas galegofalantes teñen que facer un constante esforzo de autoxustificación e a que non conta cun mínimo de protección por parte das administracións. «Un turista alemán en Mallorca ten máis posibilidades de ler prensa na súa lingua ca nós aquí», sentencia.

Para finalizar, dá algúns datos relativos ao ensino en galego, que dan conta da ausencia de liberdade para vivirmos na lingua propia.

Jasone Mendizabal

Na primeira parte da súa intervención Jasone Mendizabal presenta o Proxecto Tosta, unha experiencia de xestión cultural enmarcada na capitalidade cultural europea que ostentou a cidade de Donostia en 2016. Nela participaron sete comunidades lingüísticas, entre elas a galega e a vasca, vinculadas polo seu carácter atlántico e polo «desexo de vivir nas nosas linguas e poder desenvolve-las como comunidade».

A continuación, describe os principais elementos que definen a ecoloxía lingüística, marco teórico en que se baseou o proceso e que, ademais de ofrecer ferramentas eficaces para a xestión da diversidade, entende o desenvolvemento das linguas como base para unha boa calidade de vida e por tanto transversal ao conxunto de políticas públicas.

Entende o desenvolvemento das linguas como base para unha boa calidade de vida.

Conclúe a súa exposición falando dos principios inspiradores do proxecto e como se decidiu que fosen aplicados en cada ámbito. Para alén do propio proxecto, o que se creou foron «lazos de relacións que se proxectan ao futuro... Tosta rematou, mais as relacións non». As entidades participantes aínda aproveitan a plataforma e os medios que fornecen as capitalidades culturais para continuar a desenvolverse e manter a relación. Aconteceu en Leewarden nos Países Baixos en 2018 e repetírase en Galway, Irlanda, en 2020.

Debate

O debate posterior comezou con reflexións en torno á cuestión da identidade: de como esta se ve atacada nos procesos de ruptura da transmisión familiar da lingua, de como activar a función reparadora que pode ter a lingua e de como empregar estas realidades á hora de definir políticas públicas.

Outra intervención pon o acento en dúas cuestións conectadas co título da mesa e da xornada. Por unha banda, a respecto dos discursos, a importancia do que se di e como se di, da forma de enfocar o debate na cuestión da normalización lingüística. Por outra banda, en relación ao concepto de identidade, pregúntase como establecer a conexión entre lingua e identidade nun contexto como o actual onde a lingua galega xa non forma parte da identidade individual de moita poboación galega.

Unha última intervención desde o público refírese a un dos elementos colocados por Rosa Berrio, a utilidade, a respecto da cal considera que ningunha das comunidades lingüísticas representadas na mesa deixaría de aproveitar o feito de ser unha lingua que, malia minorizada no noso territorio, posúe millóns de falantes no mundo e dá acceso a unha serie de recursos e oportunidades de diversa natureza que non se poden obviar.

Argumentos para o galego

Diego Barros

	Duración: 15'	Formato: Relatorio individual
---	----------------------	--------------------------------------

Diego Barros é profesor de literatura comparada na Universidade de Chicago. Na súa experiencia coa lingua, salienta que a súa infancia transcorreu fóra de Galiza e rescata dúas lembranzas: os veráns en Forcarei con outros nenos e nenas fillas da emigración e o Día das Letras Galegas cando súa nai sempre os agasallaba cun libro en galego. «A miña relación coa lingua é de total normalidade e ten moito que ver con como miña nai, que non era galegofalante, nola inculcou».

Como docente, nas súas clases de español resalta sempre a importancia das linguas como xeitos de ollar o mundo e interpretar o que os rodea. É pai nun contexto anglófono, e nun lar trilingüe, polo que coñece de primeira man a importancia da inmersión. Como argumento para o galego, defende a inmersión educativa e políticas moi claras arredor da lingua.

A importancia das linguas como xeitos de ollar o mundo e interpretar o que os rodea.

Vén de participar no III Simposio Norteamericano de Estudos Galegos, unha iniciativa impulsada hai seis anos por Gabriel Rei Dobal, e da que subliña a posibilidade de xerar sinerxías e falar galego con outras persoas que comparten a mesma identidade.

Afinar o discurso. Argumentos, obxectivos, persoas e colectivos a quen deben dirixirse as políticas lingüísticas actuais

Nel Vidal –Experiencia do SNL de Carballo, **Tina Formoso Gosende** –ENL no ensino

	Duración: 1h15'	Formato: Mesa redonda
---	------------------------	------------------------------

Nel Vidal

Nel Vidal centrou a súa intervención en propostas prácticas. O que lle interesa é ofrecer chaves para converter discursos en acción, para facer dos discursos intervención pública.

Parte da idea de que «cómpren discursos dirixidos ás persoas», que conecten coa experiencia individual e subxectiva e a partir de aí reflexionar sobre o que se quere transmitir. Neste sentido, fai referencia á publicación [Unha outra guía para a intervención lingüística](#) ▼ na que se recollen algunhas ideas que na súa opinión son moi válidas e actuais e nas cales é interesante continuar a traballar para convertelas en accións. Ideas baseadas no concepto de liberdade, positividade ou

proactividade e para os que pon como exemplo o traballo dos SNL e de tres experiencias en concreto: o Proxecto Apego e as campañas «Gústame o galego» e «En galego, ti tes a licenza»

A inmersión lingüística non é unha posibilidade senón que é unha necesidade

Conclúe reflexionando sobre a inmersión lingüística. Para alén dun método de aprendizaxe da lingua útil para a normalización, en contextos como o que se insire o centro de ensino en que é profesor, onde a porcentaxe de galegofalantes habituais entre as xeracións máis novas é 0%, a inmersión lingüística non é unha posibilidade senón que é unha necesidade. «O goberno non está en contra da inmersión lingüística, promóvea en calquera lingua que non sexa o galego. O goberno está en contra do galego».

Tina Formoso Gosende

Tina Formoso parte da súa experiencia no ámbito educativo para achegar reflexións sobre o debate que coloca a mesa.

Principia a palestra reflexionando sobre a necesidade de dotármonos dun amplo repertorio discursivo, con elementos estables e incontestables, para poder usar aqueles que para cada contexto, sector ou segmento da poboación encaixen mellor en cada momento pois «o que temos que ter claro é que a nosa é unha sociedade, galegofalante ou castelanfalante, na cal os prexuízos lingüísticos están aínda fortemente incrustados». Discursos e sobre todo obxectivos e intervencións, que se adapten ás diferenzas entre contornas galegofalantes e castelanfalantes, para os que ofrece algunhas ideas chave.

A respecto da inmersión lingüística, que liga co tema dos contextos castelanfalantes, a relatora enténdea como un método de activación de falantes. Establece unha diferenza entre inmersión lingüística de persoas galegas en contextos castelanfalantes e a inmersión lingüística de persoas estranxeiras e ofrece exemplos para cada unha delas.

Para concluír e por enriba de outras cuestións, Tina apela a un elemento que para ela é fundamental no impulso da normalización lingüística: O traballo en rede.

«Ese anhelo, que parece imposible no contexto da políticas lingüísticas actuais, de planificación xeral, multinivel, etc.; é importante levalo a calquera acción». Se non é así, inevitablemente, os esforzos e recursos investidos perden impacto e incidencia.

Debate

A primeira intervención do público salienta o Proxecto Apego como exemplo de actuación que, partindo dun discurso xeral e dirixido ao conxunto da sociedade, ten a capacidade para afinar o discurso e chegar á individualidade de cada persoa participante. Concórdase coa necesidade de traballo en rede e lamenta cando, por falta da vontade suficiente, persoas e entidades non somos quen de facelo e o impacto negativo que iso ten nos esforzos colectivos.

Vólvese sobre o concepto de liberdade e sobre a necesidade de reapropiarnos del para que deixe de ser patrimonio do discursos galegóforos e pase a ser empregado para reivindicar a liberdade de usar o galego. No entanto, pregúntase Nel Vidal, como profesor dun instituto de secundaria da contorna da Coruña: É libre unha rapaza adolescente da Coruña para falar galego? Chamando a atención sobre a presión social invisible que soportamos e que é moito mais difícil de mudar.

Fálase da necesidade de aproveitar o discurso lusófono mais afinando tamén para empregar os elementos máis acaídos e non aqueles que se poden empregar para atacar o galego, como por exemplo os que fan referencia á súa utilidade en temos de impacto e número de falantes.

Outra das preguntas leva a reflexionar sobre a falta de espazos para usar o galego. E como, por unha banda, perduran prexuízos lingüísticos moi arraigados e por outra, faltan espazos para que a valoración positiva da lingua, que tamén está presente, se traduza en activación de falantes.

Pechan o debate dúas ideas complementarias. A primeira, a necesidade de máis espazos de pensamento para identificar as oportunidades e os albos cara a onde dirixir o discurso. A segunda idea e en paralelo, facer esforzos para afondar no traballo colectivo onde se entende que hai moita marxe de mellora para evitar duplicar esforzos, encaixar tempos, formatos, etc. Pensar e actuar colectivamente.

Lingua e memoria. Transmisión familiar da lingua

Data de celebración:

29 de novembro,
2018

Lugar de celebración:

Pazo da Deputación,
A Coruña

Nesta xornada vaise tratar da pegada da violencia franquista na psique individual e comunitaria. Esa violencia é tan fonda que xera un trauma social que perdura xeración após xeración estando na base da ruptura da transmisión interxeracional do galego.

Argumentos para o galego

Luz Fandiño

	Duración: 11'	Formato: Relatorio individual
---	------------------	-------------------------------------

Fálanos da súa experiencia escolar durante a ditadura franquista. Lembra con terror o sadismo da mestra. Había unha meniña de Angrois que falaba galego, cando tiña que «dar a lección» era incapaz de falar en castelán. A mestra batíalle con tal forza nas frieiras que lle facía sangrar as mans, despois púñalle unhas orellas de burro e un cartaz «Yo no sé hablar». Tamén comenta os efectos deste maltrato na súa experiencia na Casa de Galiza de París. Por exemplo, unha muller que levaba un ano alí dicía que xa esquecera a lingua de «su aldeíta».

«Yo no sé hablar»

Do xenocidio ao lingüicidio: A violencia física contra a poboación galegofalante

Encarna Otero —Historiadora, **Antonio Míguez Macho** —Profesor de historia da USC

	Duración: 1h30'	Formato: Mesa redonda
---	------------------------	------------------------------

Encarna Otero

«Hablen ustedes bien, que parecen hijas de ganaderos» escoitaba tamén na escola a historiadora Encarna Otero. Fronte a violencia e segregación da escola franquista vai falar na súa intervención sobre a esperanza que xurdira na Galiza do período anterior onde se iniciou a construción dun ensino en galego, non só como lingua vehicular, senón tamén como vehículo de expresión de novos contidos e de novas formas de aprender.

O ensino en galego vai ser unha das prioridades das Irmandades da Fala e moi especialmente das seccións femininas. María Barbeito, Emilia Bao, Amparo López Jean ou María Miramontes son algúns dos nomes citados que están na estrutura de formación das escolas das Irmandades e no seu carácter innovador.

Chega 1936 e toda ese proxecto renovador que en Galiza sementaran as Irmandades da Fala, e que florecera de xeito explosivo nos anos da II República, fica asolagado nas gavias. «Aparece o terror». Mais entre toda esa escuridade Encarna Otero rescata algúns fíos de luz que resistiron. Emilia Bao, a escola Fingoy de Lugo, Antía Cal, mestras anónimas de pasantías, etc.

Exemplos de persoas que mantiveron viva a esperanza e, malia a represión, atoparon non só a maneira de sobrevivir senón tamén de continuar a transmisión do ideario das Irmandades que chega até os nosos días.

Antonio Míguez Macho

Especialista no 36, vai centrar a súa intervención en explicar os porqués que xustifican falar de «práctica xenocida» para nomear o que aconteceu en Galiza a raíz do golpe de Estado contra a legalidade republicana. Un concepto que se decide a usar pola súa capacidade para explicar o proceso que estaba detrás dunha realidade represiva que pode servir, asemade, de marco para entender situación actual da lingua galega.

O acontecido despois do golpe de estado do 36 foi un exercicio de cauterización das correntes ideolóxicas e de prácticas transformadoras. Contra elas, os perpetradores desenvolven «un proceso sistemático de eliminación física mais tamén de eliminación identitaria dos seus inimigos ideolóxicos».

Na segunda parte, expón algún dos elementos que caracterizan ese proceso: liquidación efectiva de todo un grupo e dos seus principais expoñentes nun sentido físico e identitario; asasinato unilateral de poboación civil, non de combatentes na fronte de batalla; usurpación das institucións, convertidas en axentes executores da represión; lóxica concentracional que busca a segregación física da poboación a reprimir para a súa reclusión e eliminación; etc.

«Un proceso sistemático de eliminación física mais tamén de eliminación identitaria dos seus inimigos ideolóxicos».

Para afondar nesta realidade conclúe ofrecendo unha serie de datos procedentes do proxecto *Nomes e voces* ▼. Destaca algúns como a cifra de persoas procesadas e asasinadas, que fala do alcance da represión; as porcentaxes de persoas asasinadas con e sen sentenza; a distribución cronolóxica, que desvela que a maior parte das vítimas prodúcense até o final do 37 e desminte a idea de acontecemento froito da tensión vivida no verán do 36; ou a idade e extracción socio-laboral das vítimas, en coherencia coa idea de eliminación sistemática e planificada dos sectores máis activos e relevantes na vida pública.

Debate

Unha das primeiras reflexións do debate ten que ver coa conexión que se pode establecer entre o ideario das escolas das Irmandades da Fala e outras iniciativas posteriores como as escolas Semente da actualidade. Encarna Otero incide no

feito de que a escola franquista prolongouse durante moitos anos, até finais dos 70, e desde aquela en Galiza non houbo, agás excepcións, políticas públicas galeguizadoras do ensino. Este traballo desenvólvese nestas décadas grazas a persoas, entidades e proxectos de carácter militante e con recursos limitados.

As reflexións continúan arredor do equilibrio entre o recoñecemento do carácter militante de parte das vítimas do 36 e a necesidade de desmontar a idea transmitida polo franquismo de que eran persoas que merecían ser castigadas por atacar a orde social que eles consideraban axeitada. O elemento fundamental, segundo Míguez Macho, non está en que fixeron ou non as vítimas senón no que os perpetradores determinaron sobre elas e sobre eles onde é preciso pór o foco.

Encarna Otero lembra a represión contra as mulleres polo feito de selo e non responder ao que o réxime esperaba delas, represión que se estendeu durante todo o franquismo e en todos os ámbitos da vida converténdose nun sentimento que «aniquila por dentro» e do que aínda hoxe non se fala.

Desde o público pregúntase a Míguez Macho pola representatividade dos datos, o que dá lugar a explicar o método científico e o tipo de fontes que emprega a investigación histórica. Neste sentido, son contados os casos de asasinatos relacionados coa represión que non están identificados. Outro tipo de violencias, como a sexual exercida contra as mulleres, son máis difíciles de estudar por carecer de fontes que transmitan información sobre este tema.

O espazo de debate conclúe con varias reflexións que se preguntan sobre o impacto na transmisión lingüística da represión franquista. Encarna Otero fala da necesidade de

continuar a investigar no que acontece aínda hoxe no ámbito familiar e a súa relación co autoodio, o anhelo de ascenso social, etc.

Míguez Macho incide no nacionalismo español virulento dos perpetradores, que explica as lóxicas que implantaron tanto a través do aparato de Estado como por métodos do coñecido como «nacionalismo banal» e que foron reproducidas durante unha ditadura de extraordinaria duración.

Argumentos para o galego

Iria Veiga Ramos

	Duración: 10'	Formato: Relatorio individual
---	----------------------	--------------------------------------

Comparte a súa experiencia de uso consciente do galego no sistema sanitario público. Ela traballa como psiquiatra no Hospital do Barbanza. Expón o caso da páxina web do SERGAS porque lle parece ilustrativo de como está o idioma. As páxinas de inicio poden lerse integramente en galego, mais nas pantallas de uso exclusivo de profesionais o uso do galego comeza a deturparse até chegar a epígrafes só en español. Na parte técnica desaparece o galego. O SERGAS non ofrece cifras sobre o uso do galego. Por iso fai referencia a un estudo cualitativo realizado no Hospital de Burela: conforme aumenta a categoría profesional, diminúe o uso do galego.

Outra parte do problema está relacionada coa formación técnica no ámbito sanitario, sen profesorado que imparta a docencia en galego e sen coñecemento de vocabulario especializado en galego. Dificultade de facer un texto científico en galego porque non hai referentes. Isto evidencia o pouco que se ollá para Portugal.

Denuncia que non hai iniciativas públicas de fomento do emprego do galego na sanidade. Só hai un colectivo, «A Irmandade pola Sanidade Galega», que ten como obxectivo o fomento do galego na práctica institucional da medicina, mais teñen moi pouca actividade.

Outra parte do problema está relacionada coa formación técnica no ámbito sanitario, sen profesorado que imparta a docencia en galego e sen coñecemento de vocabulario especializado en galego

Ela traballa nunha área territorial onde é habitual o uso do galego, aínda así compañeiros e compañeiras, así como pacientes, senten estrañeza que unha médica faga un uso normalizado do galego, sobre todo nas comunicacións institucionais escritas, que son sempre cuestionadas.

Trauma e transmisión interxeracional

Iria G. Martínez —Psicopedagoga e terapeuta familiar,
Marcos Abalde —Filólogo, profesor e escritor

	Duración: 1h15'	Formato: Mesa redonda
---	------------------------	------------------------------

Iria G. Martínez

Esta terapeuta fai unha breve análise de como se transmite interxeracionalmente o trauma nas familias. Toda a emocionalidade familiar transmítese e fai parte da identidade individual. O noso pasado de hostilidade e destrución de cara á identidade colectiva levou a un autorrexitamento como forma de supervivencia.

Toda a emocionalidade familiar transmítese e fai parte da identidade individual.

A ditadura supuxo un medo xeneralizado, profundo e estendido no tempo. Isto levou a que as persoas eliminasen todas as condutas que podían supor un risco para as súas vidas e a lingua era parte das condutas arriscadas. Do seu punto de vista, a secuencia do trauma foi o seguinte: en primeiro lugar dáse unha inhibición

da conduta, despois unha negación, máis tarde unha inhibición sostida no tempo até elaborar unha crenza que se integra para funcionar de xeito automático e, por último, transmítese.

Deste xeito ficaron normalizadas as crenzas sobre o galego, comezaron como unha reacción ao medo e remataron creando novas dinámicas sociais e transmitindo interxeracionalmente esa emocionalidade porque o proceso non se fechou emocionalmente dado as políticas de esquecemento. Para reparar este trauma sería preciso validar, elaborar o relato... Como isto aínda non se fixo, o trauma pervive.

Exemplifica este proceso con casos familiares. O primeiro deles como se transmite a emocionalidade e como o trauma non foi reparado. O segundo deles como se repara o trauma e se transmite unha emocionalidade positiva. O terceiro deles fala da escola Semente como unha maneira de transmitir unha emocionalidade positiva e reconducir a situación lingüística.

Remata apelando ás persoas asistentes a investigar máis sobre esta cuestión para termos ferramentas que nos permitan unha abordaxe integral do tema.

Marcos Abalde

Realiza unha panorámica das diferentes investigacións sobre os efectos psicosociais do exterminio lingüístico e do terror de Estado. Finalmente explica os paralelismos co caso galego. Segundo o investigador, danse os dous fenómenos simultaneamente a partir de 1936.

Na primeira parte, sintetiza diferentes casos de exterminio lingüístico. Joana Serra i Serra analizou o caso de Catalunya

Nord e chega á conclusión de que a ruptura da transmisión interxeracional do catalán dáse por un trauma colectivo debido a dous factores: a escola e a II Guerra Mundial. Jean-Jacques Kress na Bretaña investigou os efectos psicosociais da perda da lingua. Dáse un índice maior de trastornos: alcoholismo, suicidios ou depresións. Fala da alexitimia como consecuencia do abandono da lingua primeira. Esta doenza fai que as persoas que o padecen teñan maior dificultades nas súas relacións interpersoais debido á dificultade de expresión emocional. A lingua segunda, adquirida na escola, é máis operativa fronte a lingua materna, máis afectiva. O psicólogo Pierre Boquel traballou o caso occitano. Continúa a profundar no impacto para o psiquismo de diferentes formas de represión, por exemplo, o anel para quen falase na lingua non oficial. Estas formas de represión teñen como obxectivo danar os vínculos comunitarios e minar a autoestima. Keren Rice fala dun aumento de violencia, alcoholismo, doenzas físicas e mentais da poboación orixinaria do Canadá. Descubre que un dos beneficios da revitalización da lingua propia consiste na diminución dos casos de diabetes.

A alexitimia como consecuencia do abandono da lingua primeira. Esta doenza fai que as persoas que o padecen teñan maior dificultades nas súas relacións interpersoais debido á dificultade de expresión emocional

Na segunda parte da palestra, Abalde debulla o impacto na subxectividade do terror de Estado. O trauma psicosocial comeza a estudarse a raíz da experiencia dos soldados na Guerra de Secesión. Acaba por denominarse como Trastorno

de Estrés Postraumático nos anos 80. En Latinoamérica existe maior tradición de estudos sobre os efectos da violencia de Estado. Janine Puget (1988) fala de «catástrofe social» cando hai un fenómeno de violencia extrema onde a poboación non entende a liña que separa a vida e a morte. Isto xera un trauma social.

No libro *Paisajes del dolor. Senderos de esperanza* ▼ podemos atopar diferentes análises deste fenómeno en Chile ou Argentina. O trauma provocado polo terror de Estado ten esta secuencia:

1. **Invasión do traumático.**

2. **Período de latencia. Retraumatización e pacto de silencio.**

3. **Aos vinte anos reactiváase o trauma. Non é posíbel o esquecemento. O non elaborado emerxe no psiquismo ou no corpo en forma de doenza.**

As psicólogas Miñarro e Morandi estudaron este fenómeno de maneira pioneira no Estado español. En *Trauma e transmisión interpretan* a transmisión do silencio forzado a través das xeracións:

1. **O indicible: Imposibilidade de loito polo acontecemento traumático.**

2. **O innomeable: Coñecemento intuitivo. Ignora o contido. Hai indicios.**

**O impensable: a) Exceso de negación transmitida imposibilita o traballo de dó.
b) Desexo de saber e transformación do sufrimento nun deber de memoria.**

3.

Na terceira parte, Abalde mostra os paralelismos destes dous procesos de devastación subxectiva para o caso galego. Durante a Segunda República houbo unha gran renovación do maxisterio que atinxía tanto a cuestións pedagóxicas como á galeguización do ensino. Para o curso de 1936-1937 prevíase aplicar o «bilingüismo escolar», isto é, dar todas as materias en galego até os 10 anos. O golpe de Estado supón o exterminio de toda a cultura democrática. Comeza a violencia sistemática (física e simbólica) contra a poboación galegofalante. Danse tres fases aínda hoxe en activo:

1.

1936: Reforzo da diglosia.

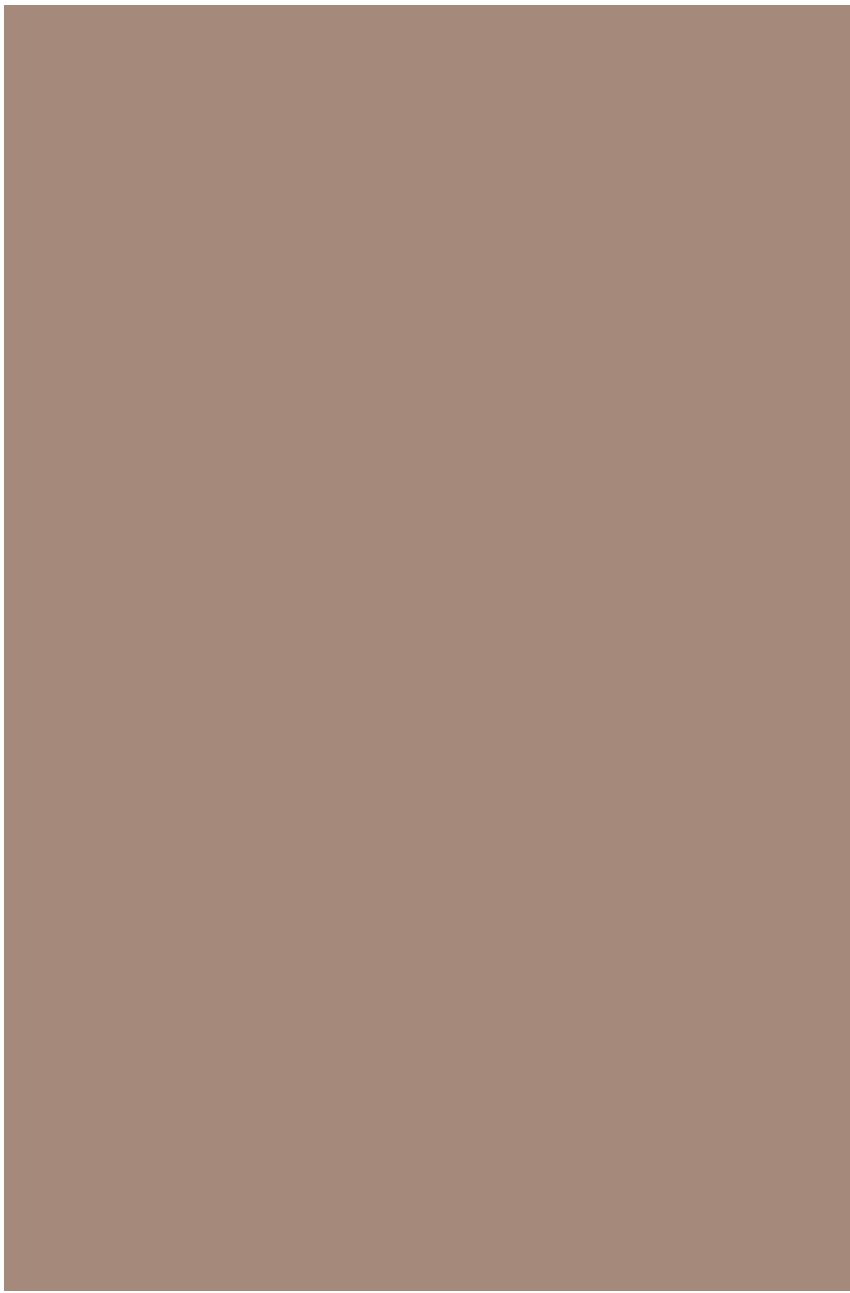
2.

1956: Non se transmite a lingua. Transmítese o trauma.

3.

1976: Reparación comunitaria a través de organizacións nacionalistas.

Segundo este especialista, a base da desgaleguización está no asasinato de Alexandre Bóveda. O período 1916-1936 supuxo un grande avance para a normalización lingüística. Grazas o Estatuto de Galiza, o galego adquire rango oficial. Porén, 1936 significou unha catástrofe social. A política lingüística ten que recoñecer o traumático. En síntese, a lingua posúe unha función reparadora para o individuo, a familia e a comunidade.

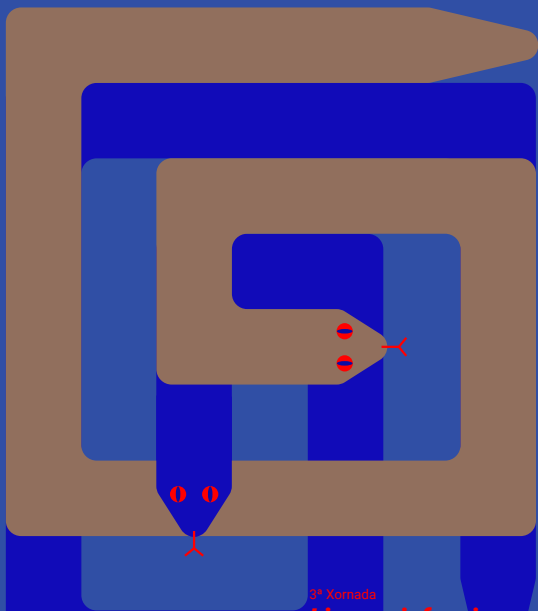

Activando talentos
no século XXI

Xornadas sobre lingua
e normalización lingüística

Máis información e inscricións:
www.oga.gal

MALAS S LIN- GUAS

3ª Xornada

**Lingua, infancia
e mocidade
Transmisión non
familiar da lingua.**

1 de marzo / 2019
S. de Compostela
C. Sociocultural
do Eneanche

Lingua, infancia e mocidade. Transmisión non familiar da lingua

Data de celebración:

**1 de marzo,
2019.**

Lugar de celebración:

**C.S do Ensanche,
Santiago de Compostela.**

A terceira xornada de Malas Linguas afonda nun dos grandes cabalos de batalla da normalización lingüística: a infancia e mocidade, especialmente en relación ao contexto educativo. Se na anterior sesión nos centrabamos na transmisión familiar da lingua, nestas as relatorios irán debullando como funcionan os mecanismos de transmisión non familiar do galego, é dicir, a escola cos seus tempos formais e informais. Analizamos os estereotipos da mocidade arredor do galego e outras linguas minorizadas, a discriminación e o estigma nos grupos inter pares e as estratexias, experiencias ou contextos que poden potenciar o uso da lingua.

Argumentos para o galego

Séchu Sende

	Duración: 20'	Formato: Relatorio individual
---	---------------	-------------------------------

Séchu Sende, escritor e activista pola lingua, vén neste caso en representación das Escolas Semente. A Semente xurdiu en Compostela en 2012, cando algunhas persoas do activismo lingüístico se xuntaron no centro social a Gentalha do Pichel para buscar unha resposta popular a un momento dramático para o galego. De aí sae un modelo de escola de inmersión lingüística que comezou con tres crianzas e ten hoxe sedes en Trasancos, Vigo e Lugo.

Fala das claves desta experiencia para mudar as normas sociais, traballando coa emoción, a motivación e a participación. Comparte proxectos como o das tatuaxes en galego, que hoxe conta cunha comunidade dunhas 500 persoas ou a promoción da regueifa, que en só tres anos acadou unha dimensión extraordinaria entre a xente nova.

Outras das claves deste modelo son a autoxestión, fronte ao modelo privado, e sen se opor ao público, e o reintegracionismo, xa que «sería máis difícil a inmersión lingüística se o galego non fose lingua de Estados e corporacións. Temos todos os recursos ao noso alcance».

Actitudes e percepcións sobre a lingua na mocidade galega hoxe

Estíbaliz Amorrortu —Universidade de Deusto, **Miguel R. Carnota** —IES Bremao, **Bernadette O'Rourke** —Universidade de Heriot-Watt.

	Duración: 1h30'	Formato: Mesa redonda
---	------------------------	------------------------------

Estíbaliz Amorrortu

Estíbaliz Amorrortu analiza algúns datos significativos das súas últimas investigacións sobre o suxeito neofalante de vasco, especialmente na mocidade. Entre 16 e 24 anos máis da metade aprendeu a lingua na escola. Nos últimos anos gañouse en competencia, aínda que o perfil mudou drasticamente e presenta novos desafíos: as habilidades de produción son limitadas, non sempre están cómodos empregando a lingua, por exemplo.

Fala da conciencia e a ideoloxía: nos seus testemuños, moitos dos mozos e mozas afirmaban ter comezado a empregar o vasco «cando tomei conciencia da súa situación». En relación aos prexuízos, comenta a diferenza que moitas persoas establecen entre «ser euskaldún» vs «falar vasco», apoiada nun concepto de identidade que provoca que moitas e moitos neofalantes non se sintan lexitimados ao falar ou sintan vergoña

do seu acento. Nomea outros prexuízos como a asociación entre o vasco e a escola, o discurso das «dúas linguas por igual», ou a percepción de que é un idioma difícil. Para finalizar, trae algunhas pautas para a activación da mocidade que parten da súa experiencia: o necesario protagonismo da mocidade, a relación emocional coa lingua ou a importancia de facer políticas ben fundamentadas e actividades con criterios lingüísticos, entre outras.

«O máis importante é que traballemos a conciencia sociolingüística en todos os ámbitos que poidamos, dentro e fóra da escola», conclúe.

Miguel R. Carnota

Miguel R. Carnota comparte a súa experiencia como docente no IES de Breamo e algúns datos da súa tese sobre estereotipos lingüísticos na mocidade. Enmarca que se trata dun estudo cualitativo, referido a un lugar e tempo concretos, embora intúa que parte das conclusións son extrapolables a outros contextos. Investigou as mudanzas e percepcións lingüísticas a través de dez informantes, exalumnos e exalumnas que pasaron polo centro e que nalgún momento amosaron actitudes especialmente favorables pola lingua galega.

Fala dos estereotipos que percibe tamén na súa práctica como docente. Comparte o podcast de radio dun alumno en que se percibe unha clara asociación entre o galego e o mundo rural, e unha actitude vitimista («quero falar galego sempre, mais non

«podo»). «Onde non poden falar galego os rapaces e rapazas?», pregúntase Miguel, «non é nas aulas, non cos docentes, é nos contextos inter pares, con outros mozos e mozas, en momentos informais que escapan do control do profesorado». Conclúe engadindo que o máis semellante que viu a este estigma é o que sofren as persoas cunha identidade sexual e afectiva non normativa.

Bernadette O'Rourke

Bernadette O'Rourke presenta na súa intervención as actitudes e percepcións en contextos de linguas minorizadas. Estudou especialmente os casos galego, irlandés e máis recentemente gaélico escocés. Achega algunhas das conclusións da investigación que levou en Vigo no ano 2000 con informantes entre 18 e 24 anos. Nela descubriu que os valores asociados ao galego son maioritariamente positivos, porén iso non se traduce no seu uso. Nas respostas ás súas preguntas de investigación, moitas persoas daban afirmacións politicamente correctas, «mais debaixo hai prexuízos. É como un iceberg, hai toda unha parte que está debaixo e non se ve a primeira vista», afirma Bernadette. Cando as preguntas foron formuladas doutros xeitos, emerxían parte destes preconceptos.

Examina despois experiencias de persoas neofalantes: para moitas delas a conversión foi un proceso difícil, que viviron con cuestionamentos internos (falo mal, etc.) e externos (por que mudas de lingua, etc.). Afirmo que se precisa motivación para converter unha actitude positiva cara á lingua en oportunidades de uso efectivo, non tan frecuentes nalgúns contextos urbanos.

En relación á mocidade, defende que «a adolescencia é unha fase da vida. Moitas persoas abandonan aí o galego para ser

igual ca o resto, mais ao medraren poden volver usalo». Remata con recomendacións que usan noutros contextos de linguas minorizadas, como o ofrecemento activo, a tolerancia lingüística ou os *breathing spaces*.

Debate

No debate nomeouse en varias ocasións os paralelismos do caso vasco, exposto por Estíbaliz Amorrortu, co galego. O acoso lingüístico e os seus paralelismos co da orientación afectivo-sexual centrou boa parte desta conversa posterior. Miguel R. Carnota afirma que outros acosos como o de raza ou xénero están máis identificados e mellor traballados nos centros, porén no caso da lingua a sensibilidade é moito menor. Bernadette O'Rourke acrecenta que non só acontece con linguas minorizadas, senón tamén con persoas que teñen outros acentos ou son migrantes.

Seguindo este fío, continuouse a falar sobre se as persoas non normativas eran máis sensibles á cuestión lingüística. Aínda que hai diversidade, crese que as que sofren algún tipo de discriminación posúen máis consciencia da xustiza social, mais iso «pode ser unha arma de dobre fío», afirma Bernadette.

«Non todo o mundo que daría o paso de falar galego se sente identificado con ese discurso. Temos que crear maior diversidade».

Unha das intervencións estivo relacionada coa metáfora do iceberg: os prexuízos que antes estaban agochados, agora,

neste panorama político e electoral, deixaron de estalo. «O discurso mudou, filtráronse certas ideas á sociedade, e mudaron as condicións sociopolíticas gañe quen gañar», afirmaba un dos asistentes. Incidiuse tamén na importancia de lle dar prioridade ao galego oral nas aulas e da relevancia do programa Apego.

Argumentos para o galego

Pilar Ponte

	Duración: 25'	Formato: Relatorio individual
---	---------------	-------------------------------

Pilar Ponte expuxo a súa experiencia de achegamento á lingua, primeiro como neofalante e logo como docente de galego. Naceu na Coruña e non tiña aldea. A familia falaba en galego mais a ela dirixíase en castelán. Xa de moza, e con motivación por mudar a lingua de uso, atopouse con dificultades para o facer. «Porque tiña carácter, se non no instituto non me tería mantido», afirmou. Foi un drama familiar cando decidiu estudar Filoloxía Galega e mesmo na carreira tamén operaban os prexuízos, neste caso por ter un mellor ou peor galego, saber máis ou menos cousas sobre a cultura tradicional, etc.

Reflexiona sobre o rol das e dos docentes de galego como activistas, que ao seu ver deben ter consciencia sociolingüística, estar nos espazos que está a mocidade (como as redes sociais), e entusiasmar. Avoga por transformar o xeito de impartir a materia, primando o rexistro oral e promovendo actividades divertidas que enganchen o alumando. Neste sentido, compartiu a experiencia de [21 días co galego](#) ▼, un programa co que comezou hai sete anos no IES da Pobra do Caramiñal e que busca aumentar os tempos de uso e ampliar os contextos de uso. Neste sentido, defende que os axentes que participen e promovan as actividades ligadas coa lingua teñen que facelo con entusiasmo para lograr resultados.

Considera que a mocidade valora especialmente que alguén lle conte a súa experiencia lingüística, porque «a lingua é emoción e o galego estivo presente algunha vez en todas as familias».

Experiencias inspiradoras

Koldo Tellitu —Federación de Ikastolas, **Rute Pallares** —ANPA CEIP Paraixal, **Paco Esteve i Beneito** —filólogo e escritor.

	Duración: 1h20'	Formato: Mesa redonda
---	------------------------	------------------------------

Koldo Tellitu

Abre esta mesa de experiencias Koldo Tellitu, presidente da Federación de Ikastolas, presentando que son, como xorden e algunhas das accións de éxito que están a desenvolver.

Nas ikastolas apostaron pola creación dun currículo vasco propio, comprometido co feminismo e o ecoloxismo.

As ikastolas nacen por iniciativa popular na década do sesenta, como un movemento para recuperar e difundir a cultura e o idioma vasco, ademais dun proxecto pedagóxico alternativo. Son cooperativa, autoxestionadas e solidarias. Hoxe existen cento dez e contan cun orzamento anual duns oito millóns de euros. Apostaron pola creación dun currículo vasco propio, comprometido co feminismo e o ecoloxismo, así como pola creación de materiais educativos que non fosen unha simple tradución dos que existen a nivel estatal. Agora contan cun

proxecto editorial propio onde xeran materiais didácticos que son amplamente empregados no ensino público.

Algunhas accións con percorrido e que están a desenvolver de xeito integral son: o Arguicho, personaxe máxico para o fomento do vasco entre 0 e 6 anos; a presenza de bertsolaris nas actividades dos centros; ou actividades como as noites literarias, nas cales o alumnado da ikastola pasa a noite no centro, con numerosas actividades ligadas coa literatura e os contos. Contan tamén con banda deseñada de calidade, xogos educativos, e están a traballar nun filme de deseños animados sobre a historia do pobo vasco.

«Hai maior desmotivación, alumnado estranxeiro e unha certa regresión na normalización da lingua», remata Koldo. «O contexto actual é complexo e temos un reto importante por diante».

Rute Pallares

Rute Pallares vén como representante da ANPA do CEIP Paraixal, unha pequena escola pública situada en Teis, Vigo. Compártenos a súa experiencia como nai no centro e o traballo que están a facer en relación á normalización da lingua. Trátase dun centro con especial sensibilidade lingüística, onde non existen familias belixerantes coa lingua e o profesorado está comprometido co uso do galego, tamén nos espazos informais.

As familias reforzan o proxecto de centro, que xira arredor da lingua, a igualdade e a ecoloxía. Dentro das actividades que veñen desenvolvendo nestes dous anos, salientan as xornadas para profesorado, familias e crianzas. Realizaron conferencias e obradoiros sobre lingua, linguaxe inclusiva, ecofeminismo ou consumo responsable, que recibiron ademais profesorado

doutros centros e permitiron afianzar as redes educativas afíns. Colaboran con entidades do barrio como a Comunidade de Montes, o Plan Comunitario ou a Asociación Veciñal.

Un proxecto que xira ao arredor da lingua, a igualdade e a ecoloxía

«Agora mesmo somos trinta e sete familias no centro, pero como consecuencia do traballo que se está a desenvolver, este ano viñeron visitar a escola cincuenta novas familias», comenta Rute.

Remata a súa intervención aludindo ás dificultades coas que se atopan, como a dependencia do tipo de profesorado e familias que fagan parte da comunidade educativa, o alto grao de implicación que require ou a falta de formación lingüística dos e das docentes en xeral. Incide na importancia de proxectos deste tipo para revertir a dinámica da escola como axente desgaleguizador e advirte de que en Vigo «só o 3% das crianzas agora mesmo é galegofalante».

Paco Esteve i Beneito

Na súa intervención, Paco Esteve i Beneito traza unha panorámica sobre a situación lingüística no País Valenciano e as Illas Baleares, presentando algunhas iniciativas exitosas das últimas décadas. Apunta pasos para o futuro, centrándose especialmente na activación de falantes na mocidade.

«Dise dos Países Cataláns que son territorios afastados pola mesma lingua», comeza. A diferenza básica das comunidades autónomas a respecto de Cataluña é a conciencia social a respecto do papel das políticas públicas como cohesionador

social. Nos territorios valenciano e balear, estas políticas contan con menos conciencia social, resentíndose cada mudanza de goberno. Nomea factores como o impacto da turistificación na presenza lingüística ou os problemas onomásticos entre catalán e valenciano, que dificultan o recoñecemento como falante dunha lingua. O cadro sociolingüístico é, segundo Paco, moi semellante ao caso galego, facendo referencia a unha tripla fenda: o catalán é percibido nestes territorios como unha lingua «de vellos, rural e antigo».

En canto ás iniciativas, a escola foi o ámbito por excelencia das experiencias normalizadoras. Para alén de experiencias como o Acampallengua, o Correllengua ou os certames e concursos, fai fincapé nas Trovadas, gran festa das escolas valencianas e cun alto índice de participación. O outro grande eixo de acción foi o ámbito festivo, con circuítos musicais ou de cinema.

Os ámbitos prioritarios para promover o catalán entre a mocidade son as redes sociais, o deporte, o consumo cultural ou os videoxogos.

Finaliza a súa intervención facendo recomendacións para a activación de falantes, que ao seu ver debe pasar por políticas que rompan os preconceptos, acollan a diversidade e impulsen os dereitos lingüísticos. Os ámbitos prioritarios para promover o catalán entre a mocidade son as redes sociais, o deporte, o consumo cultural ou os videoxogos. «É preciso traballar en rede para buscar ferramentas onde a mocidade non sexa un axente pasivo, senón que faciliten a proactividade da persoa usuaria», conclúe.

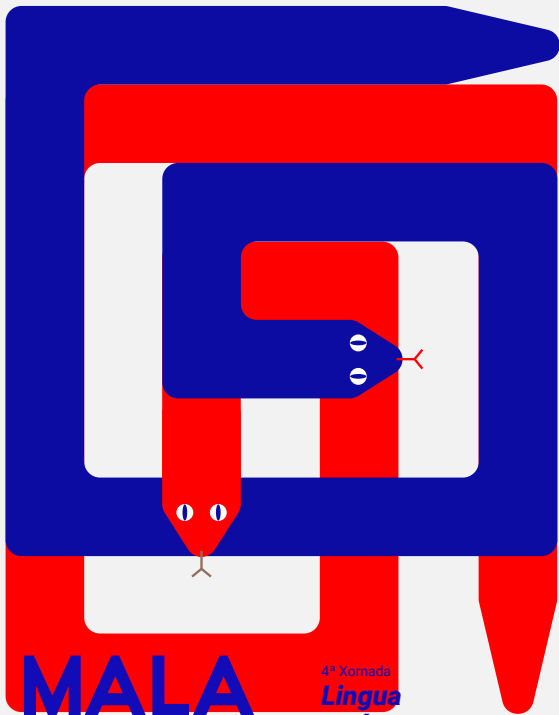

Deputación
DA CORUÑA

Activando falantes
no século XXI

Xornadas sobre lingua
e normalización lingüística

Máis información e inscricións:
dacoruna.gal

MALAS LINGUAS

4ª Xornada
**Lingua
e xéneros**

12 de abril / 2019

A Coruña
Pazo Provincial

Lingua e xéneros

Data de celebración:

**12 de abril,
2019**

Lugar de celebración:

**Pazo da Deputación,
A Coruña**

Nesta sesión, preguntámonos se é o galego unha lingua inclusiva, respectuosa coa diversidade ou que ferramentas e dispositivos debería implementar para selo. Pensamos que políticas lingüísticas articular tendo en conta a interseccionalidade de xénero ou raza, e facer do galego unha lingua moderna, viva, e capaz de reflectir e construír un mundo en transformación.

Argumentos para o galego

Patricia Porto Paderne —Libraría Lila de Lilith

	Duración: 15'	Formato: Relatorio individual
---	---------------	-------------------------------

Patricia Porto Paderne é educadora social, experta en xénero e fundadora no ano 2011 da libraría Lila de Lilith, unha das cincuenta librarías de mulleres e feminista que hai no mundo.

«Non nos collería na cabeza ser feministas e non usar o galego no noso día a día»

Fai referencia ao concepto de interseccionalidade para explicar como as persoas estamos atravesadas por diferentes opresións e tamén por múltiples loitas. «Non nos collería na cabeza ser feministas e non usar o galego no noso día a día»

Comprender esta realidade é moi importante tamén á hora de seleccionar a bibliografía e apostar por visibilizar e divulgar autoras que escriben en galego.

Ofrécenos tamén algunhas claves para pórmos as lentes violetas cando lemos un libro, vemos un filme ou escoitamos unha canción e así incorporar criterios de inclusividade.

Preguntarnos se aparecen mulleres, se son obxecto ou suxeito da acción, se os personaxes reproducen os roles tradicionais asignados ao feminino e masculino, etc.

Remata cun convite a achegarnos á diversidade de autoras que escriben en galego en todos os xéneros e con moita calidade para rachar coas múltiples opresións e invisibilidade que lle afectan. Para iso presenta unha selección de recomendacións que van dos clásicos ás últimas novidades, deixando abertas as portas da Lila de Lilith para visitala e coñecer máis.

O galego, unha lingua inclusiva?

Olga Castro —Profesora de tradución da Aston University,
Noemí Basanta —Filóloga, **Iria Vázquez Silva** —Socióloga

	Duración: 1h30'	Formato: Mesa redonda
---	-----------------	-----------------------

Olga Castro

Como especialista en lingüística feminista e linguas minorizadas, a intervención de Olga Castro xira arredor de tres cuestións: que entendemos por linguaxe inclusiva, potencial inclusivo do galego e papel das técnicas e técnicos para o ampliaren.

As linguas reflicten o mundo que nos rodea, mais tamén constrúen realidades.

O Manual de linguaxe inclusiva no ámbito universitario ▼ define «linguaxe inclusiva» como aquela linguaxe que fai visible a existencia da diversidade de identidades sexuais, usando distintas fórmulas para fomentar unha visión do mundo en que se inclúan mulleres, homes, persoas non binarias, transexuais. Unha linguaxe correcta desde o punto de vista gramatical e que supera o sexismo lingüístico e o androcentrismo. As linguas reflicten o mundo que nos rodea, mais tamén constrúen

realidades. É aí onde reside o potencial da linguaxe para evocar a nivel cognitivo un mundo respectuoso coa diversidade.

Defende que o galego pode ter un maior potencial en relación a esta cuestión. Apoiándose na interseccionalidade, pode cuestionarse distintas variables que visibilicen os diversos mecanismos de opresión. É por iso que a planificación lingüística debería ir acompañada dunha planificación en termos de inclusividade de xénero, que «fagan do galego unha lingua máis viva e moderna».

Conclúe a súa intervención analizando as reticencias que existen tanto no ámbito español coma no galego. No que atinxe á corrección de textos, defende unha revisión que atenda á inclusividade, procurando fórmulas que representen todas as realidades, tamén as das persoas non binarias. «Coas vosas escollas sobre como falades, sodes referentes e modelos para moitas outras persoas», remata Olga Castro, aludindo ao potencial do colectivo para plantar unha «semente moi interesante e frutífera».

Noemí Basanta

Na súa intervención, Noemí Basanta afonda nas interseccións entre lingua e xénero, analizando como a sociolingüística se achegou a esta variable ao longo das últimas décadas.

Esta liña de investigación foi inaugurada en 1973 nos EEUU por R. Lakoff, quen a través do seu estudo se achegou tanto a codificación lingüística (a gramática é sexista?), como ás maneiras de falar. O primeiro dos aspectos foi tan frutífero como polémico no Estado español, porén Noemí Basanta centrouse no segundo: falan homes e mulleres de maneira distinta? Lakoff

analizou esta relación entre identidades de xénero e usos lingüísticos, establecendo un inventario de características da «fala das mulleres» e artellando unha explicación apoiada na opresión secular que sufriron.

A identidade dunha persoa é un proceso e establecemos unha negociación discursiva con quen temos diante en cada momento.

Este é o coñecido como modelo do «déficit», que iniciou unha liña de traballo que se estende até hoxe, se ben en anos seguintes se foi matizando e transformando. Outros modelos son o da «dominación» (patentado por Dale Spender), a «diferenza» (Deborah Tamen) ou o «discursivo» (Judith Butler). Este último propón o xénero como unha categoría performativa, isto é, as etiquetas non poden aplicarse en función do que somos se non daquilo que facemos. A identidade dunha persoa é un proceso e establecemos unha negociación discursiva con quen temos diante en cada momento.

Noemí Basanta remata a súa intervención preguntándose como encaixa o galego nestas teorías lingüísticas. «Estas análises non son incompatibles cos estudos que din que as mulleres falan menos galego ca os homes», sinala, «temos ideoloxías que subordinan ás mulleres igual ca o galego». Propón acompañar a inversión de prexuízos cara á lingua e cara ás mulleres, dando resposta a dúas desigualdades que van da man nas nosas conversas sociais.

Iria Vázquez Silva

A liña de investigación de Iria Vázquez Silva céntrase nas migracións, o traballo e o xénero. Debulla a relación dos usos lingüísticos co xénero e apunta algunhas notas sobre como deseñar intervencións comunitarias que teñan en conta a variable de xénero e as persoas migrantes.

Comparte as conclusións dun proxecto xa rematado sobre mulleres inmigrantes, lingua e sociedade, onde analizaron o mantemento lingüístico das súas linguas de orixe e que barreiras ou fortalezas atopaban neste sentido. «A lingua ten moito que ver coa identidade cultural», comeza, por iso quixeron darlle un enfoque interseccional en que se atendera á tripla discriminación que sofren estas mulleres. Atendendo aos resultados, a ampla maioría das entrevistadas preservou a súa lingua de orixe entendéndoa como bagaxe cultural. Isto, lonxe de se contrapor á aprendizaxe de linguas de destino, foi positivo para a adquisición doutros idiomas. Achega outras conclusións do estudo, como a correspondencia entre unha maior valorización da lingua propia e un maior nivel de formación ou a discriminación lingüística tamén con outras variantes do castelán.

A ampla maioría das entrevistadas preservou a súa lingua de orixe entendéndoa como bagaxe cultural.

Fala da importancia do asociacionismo migrante e os recortes que sufriron nos últimos anos. «Agora éelles complicado manter a actividade», sinala Iria, «estes recortes supuxeron a negación de determinados espazos de interlocución á comunidade migrante». Porén, nomea proxectos de interese xa desaparecidos por cuestións políticas, como «En galego, noutros mundos»,

onde asociacións propoñan títulos de literatura para traducir de distintas partes do mundo ou ciclos de cinema en versión orixinal de Madres Latinas, onde se proxectaban filmes noutras linguas.

Para concluír, Iria propón repensar que tipo de aprendizaxe lingüística lle pode interesar a esta comunidade. Explica que para moitas das mulleres entrevistadas, o galego era necesario para os coidados, relacionado co traballo doméstico que tiñan que facer en casas rurais. Con todo, «un galego que vaia máis alá do CELGA 4, que atenda ás súas necesidades e onde se inclúan aspectos culturais».

Debate

Pregúntase que estratexias ou propostas concretas relacionadas coa linguaxe inclusiva se levaron á Real Academia ou á Consellaría de Educación, ao que Olga Castro responde que as propostas de linguaxe inclusiva non son prescritivas, isto é, en cada contexto poden empregarse unhas ou outras. No entanto, considera importante como académica correspondente da RAG, forzar a Academia a que se vaia tomando posición nestas cuestións.

A conversa continúa arredor do concepto de «lingua lexítima» e «lingua útil», falando do prestixio do idioma ou dalgunhas das súas variedades, «xa que as clases sociais tamén foron normativizadas a nivel lingüístico». Engádese que en contextos foráneos se pode deslexitimar o uso de fórmulas inclusivas por parte dunha persoa migrante, alegando que «ti non sabes, en galego non se di así». Iria Vázquez Silva comenta, á luz do seu estudo, que moitas mulleres vían a utilidade do galego en termos laborais e tamén en base ao seu interese cultural.

Por último, fálase das dificultades do contexto das técnicas e técnicos de normalización, con orzamentos limitados e pouca autoridade dentro das institucións, para quen o uso de certas fórmulas inclusivas pode ser todo un desafío nos seus espazos laborais.

Políticas lingüísticas e de xénero: unha complementariedade necesaria

Antía P. Caramés —Profesora de Socioloxía da UDC,
Ximena González —Activista feminista

	Duración: 60'	Formato: Mesa redonda
---	---------------	-----------------------

Ximena González

Ximena González centra a súa intervención nos acertos dos feminismos na rúa e os puntos de conexión entre este e o activismo lingüístico. Comeza sinalando que non se adoitan dar debates sobre a lingua nos espazos feministas, xa que se comunican en galego por defecto. Indaga en como o feminismo rachou coas resistencias que había e conseguiu esta gran capacidade mobilizadora, e que as súas demandas sexan incuestionables. Defende que a esta situación se chegou pola propia historia do feminismo galego, que sempre contou con axenda propia e polo propio contexto internacional, xerando redes de resistencia onde os logros están conectados.

Por isto, xulga que os espazos feministas son unha oportunidade de socialización do galego, como o foi a loita estudantil. Como migrante que foi, entende as dificultades de aprender a lingua

minorizada no territorio, «de chegar e colocarte do lado das oprimidas tamén na cuestión lingüística».

Os espazos feministas son unha oportunidade de socialización do galego, como o foi a loita estudantil.

As políticas feministas existen porque hai demanda social e propugna construír un movemento social potente que asuma e defenda a axenda da normalización do galego. Ao seu ver, o papel das institucións consiste en acompañar estes movementos de transformación social, recollendo e adaptando as propostas que de aí emerxan.

Antía P. Caramés

Antía P. Caramés é experta en políticas de xénero. Fai un repaso dos seus acertos e as posibles conexións coas políticas lingüísticas desde un ollar interseccional.

«Todas as forzas políticas asumen que algo de igualdade terás que facer», comeza Antía. Isto é algo que pode mudar, tendo en conta as forzas políticas que están a cuestionar a lexitimidade das políticas públicas, mais é certo que agora existe, e non tanto así coas políticas lingüísticas. «Nestas pode existir aínda a idea de que se trata dunha cuestión individual», avisa Antía, «ante as cales as institucións se inhiben de traballar».

A continuación, debulla algúns dos éxitos dos feminismos e as políticas de igualdade, non sempre partillados polas políticas lingüísticas. Subliña o feito de ser un movemento que funciona

como teoría crítica e práctica política, cunha forte produción científica e académica. Acrecenta que se trata dun movemento mestizo, en que conviven posicións diversos e cunha profunda conexión coa experiencia encarnada, incluíndo a subxectividade dentro do relato político. Reelaborouse o relato de vitimización, abandonouse o discurso catastrofista e produciuse un argumentario onde as persoas non están inermes, poden facer algo. «Isto outorga unha posición social desde a que actuar, dálle axencia ás mulleres», comenta Antía.

Acrecenta que se trata dun movemento mestizo, en que conviven posicións diversos e cunha profunda conexión coa experiencia encarnada, incluíndo a subxectividade dentro do relato político

Remata con outros dous elementos máis centrados no traballo desde as institucións, como a interseccionalidade, un enfoque que entende os sistemas de opresión de maneira articulada. Para alén de desagregar os datos segundo a variable de xénero ou clase, o que propón é interpretalos, tirar conclusións e traballar desde aí. O segundo é a transversalidade das políticas de igualdade, saíndo fóra do seu nicho e levando o enfoque de xénero a todas as áreas dunha administración. Neste sentido, «pode que o ámbito da sociolingüística sexa menos mestizo», conclúe Antía, «pode ser interesante traballar en equipos interdisciplinares que vaian máis alá da filoloxía».

Debate

Ximena González apunta desde a propia mesa a necesidade de indicar onde está a orixe da opresión da desigualdade lingüística, algo que o feminismo si fixo con claridade. Este tema esperta a conversa, xa que desde o público se pregunta como facelo, ao mesmo tempo que se procura construír unha base social ampla. «As feministas até hai dez anos eramos vistas como unhas histéricas», comenta Ximena González, «é froito dun traballo continuo para ampliar espazos e explicar unha e outra vez ese sistema de opresión».

O debate prosegue en relación ao «catrastofismo». Como non selo tendo en conta os datos existentes, e o tipo de políticas que se están a executar? Para Antía P. Caramés, existe unha diferenza entre a gravidade dos datos e o que se traslada como discurso político, «que non debe levar á inacción». Ximena González pecha a mesa comentando que os feminismos levaron dúas estratexias en paralelo, a de desmontar e a de construír, o cal sería de moito interese tamén na cuestión lingüística.

Argumentos para o galego

Mar Lugo e Jeane Costa –Afrogalegas

	Duración: 20'	Formato: Relatorio colectivo
---	---------------	------------------------------

Mar Lugo comeza esta última pílula presentando que é Afrogalegas e dando mostra dalgunhas das súas actividades. Afrogalegas é unha asociación que nace para lle dar visibilidade á muller negra e afrodescente promovendo a participación, a formación, a divulgación e accións concretas de presión social. Está composta por un grupo de mulleres, aínda que en ocasións se achegan a ela outros colectivos como familias que adoptaron crianzas doutros países, preguntando como afrontar o trato discriminatorio que a sociedade lle dá ao seu neno ou nena.

Entran logo na súa relación co galego. Unha relación ambivalente na que existen posturas diferentes. «Nos nosos encontros non acostumamos falar galego, porque non é a lingua que máis unifica os nosos lugares de orixe», comenta Jeane Costa. Para moitas delas, a lingua é unha cuestión de identidade moi vinculada ao desarraigo, polo que a escolla de se manter no seu idioma é importante. Antes de viren, preguntaron no colectivo «que é para ti falar galego». Algunhas persoas responderon que se senten presionadas, que o senten como unha obriga máis e que non sempre contan cos recursos temporais ou económicos para o aprender. Para certos ámbitos como o dos coidados pode ser percibida como unha lingua útil, mais noutros, como os requirimentos das axudas, o que se lles pide é que xustifiquen

o seu nivel de castelán. «A asimilación tamén pasa por facerte invisible nun espazo que non para de dicirche que es diferente», sinala Jeane Costa, «polo que para algunhas mulleres falaren castelán pode ser un xeito de se integren».

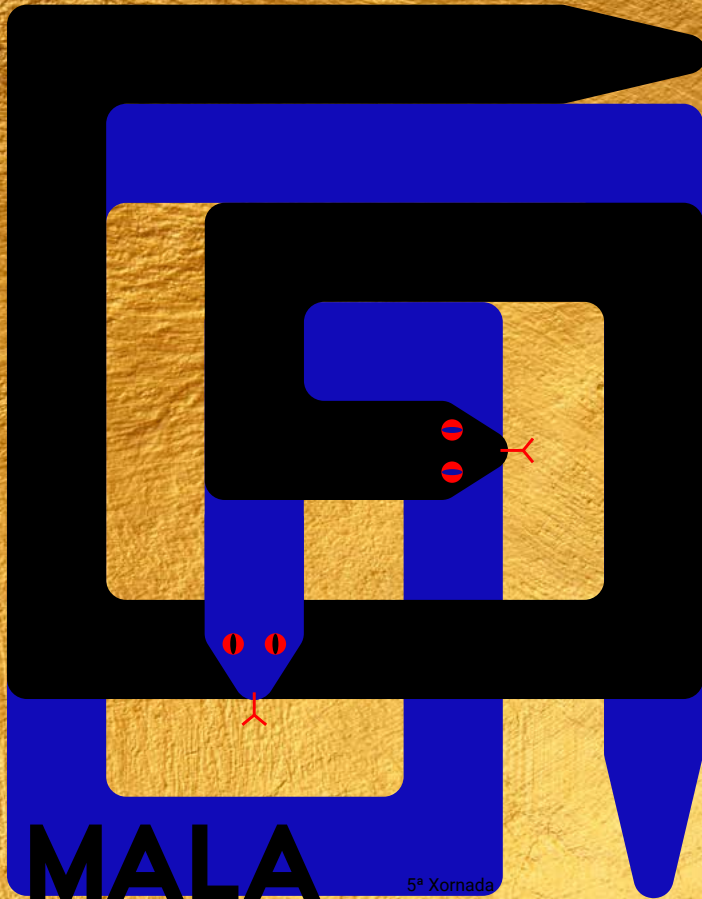
No entanto, si hai persoas que queren aprender galego ou xa o usan, tamén dentro da asociación. «Ás veces temos que enfrontarnos ás caras de sorpresa da xente e é frecuente que, aínda tendo comezado nós a conversa en galego, a xente nos responda en castelán», sinalan. Comentan neste sentido a falta de espazos ou oportunidades de uso. A grafía pode ser outro motivo de discriminación. Nesta liña, as súas propostas pasan por ideas como cafés de mulleres galegofalantes con outras que non o son. Como reflexión xeral, consideran importante facer políticas e accións que non vaian desde a imposición, que teñan en conta a realidade das mulleres migrantes e promovan accións desde o lúdico e o pracer.

Activando falantes
no século XXI

Xornadas sobre lingua
e normalización lingüística

Máis información e inscricións:
dacoruna.gal

MALA S LIN- GUAS

5ª Xornada

Lingua de ouro

14 de maio / 2019

Ponteceso
Fundación Eduardo Pondal

Quen é quen?

Suso Acevedo

Filólogo, profesor de secundaria na Mariña de Lugo e autor de obras como *Tópicos sobre a lingua galega*, *A herdade que nós temos*. Ademais participou en volumes colectivos como *55 mentiras sobre a lingua galega*.

María Vázquez

Actriz. Participou en numerosos filmes e en series de televisión, de *Mataharis a Padre Casares*, de *Fíos a 18 comidas*, de *A praia dos afogados* á recente *Fariña*. Ten longa experiencia no audiovisual galego e estatal, gañou un Mestre Mateo polo seu papel protagonista n' *O club da calceta*.

Rosa Berrio

Docente e delegada do sindicato de ensino USTEC·STEs, unha das entidades que forma parte da plataforma SomEscola. SomEscola é unha agrupa-

ción de entidades civís, educativas e culturais unidas para a defensa do modelo de inmersión da escola catalá.

Marcos Maccira

Historiador e presidente da Mesa pola Normalización Lingüística, unha plataforma independente que ten como obxectivo a promoción do uso do galego en todos os ámbitos da vida social.

Jasone Mendi- zabal

Directora de Euskaltzaleen Topagunea, unha entidade da sociedade civil dedicada ao fomento do uso do vasco. Participou no proxecto europeo Tosta, unha iniciativa que vinculou a axentes culturais de diversas linguas minorizadas de Europa.

Diego E. Barros

Xornalista, filólogo e investigador. Traballa como profesor na estadounidense Universidade de Saint Xavier en Chicago e colabora en numerosos medios de comunicación, galegos e estatais.

Nel Vidal

Actualmente docente, traballou durante quince anos no Servizo de Normalización Lingüística do Concello de Carballo e foi presidente da Coordinadora de Traballadores e Traballadoras de Normalización da Lingua.

Valentina Formoso Gosende

Docente. Foi coordinadora xeral da Coordinadora Galega de Equipos de Normalización e Dinamización Lingüística. Publicou *Do estigma á estima. Propostas para un novo discurso lingüístico*.

Luz Fandiño

Poeta e activista. Colabora en diferentes publicacións galegas, no programa Diario Cultural da Radio Galega, coas Redes Escarlata, Mulheres Trasgredindo e Mar de Tinta. Reivindica a lingua e o poder transformador da poesía.

Antonio Míguez Macho

Doutor en Historia pola Universidade de Santiago de Compostela e autor de obras como *La construcción de la ciudadanía a través de los movimientos sociales. El movimiento obrero en Galicia (1980-1936)* ou *Xenocidio e represión franquista en Galicia. A violencia de retagarda en Galicia na Guerra Civil*. Actualmente é profesor e investigador co programa Ramón y Cajal na USC.

Encarna Otero Cepeda

Historiadora. Profesora de secundaria. Foi concelleira en Santiago de Compostela e Directora Xeral de Fomento e Calidade da Vivenda. Publicou *Anacos de esperanza* e dirixiu o documental *A luz do negro. O volframio da Brea e o poboado do Fontao*.

Iria Veiga Ramos

Médica psiquiatra no Servizo Galego de Saúde, actualmente no Hospital do Barbanza. É coñecida nas redes sociais polo nome «A Raíña Vermella», desde onde fai divulgación sobre ciencia e lingua. Tamén participa na campaña da Deputación «O galego, a miña lingua propia».

**Iria García
Martínez**

Psicopedagoga e terapeuta familiar. Dirixe o centro Medra da Coruña e é educadora familiar en Valdoviño. Nai e activista en Semente Trasancos, proxecto de inmersión lingüística.

**Marcos Abalde
Covelo**

Filólogo, profesor e escritor. Recibiu numerosos premios literarios como o Álvaro Cunqueiro ou o Fiz Vergara Vilariño. O seu traballo céntrase na recuperación da memoria democrática de Galiza. Promoveu iniciativas como os roteiros históricos Ferrol Rebelde ou Ferrol coas Irmandades da Fala.

Séchu Sende

Profesor de galego, activista e escritor. Algunhas das súas obras: *Made in Galiza* ou *A República das Palavras*. Activista da Escola Semente de Compostela, un proxecto de inmersión lingüística.

**Estibaliz
Amorrortu**

Profesora de Sociolingüística e Didáctica das Linguas na Universidade de Deusto. Nos últimos tempos estivo a traballar en torno ás actitudes cara á lingua vasca dos non vascofalantes e dos novos falantes do vasco.

**Miguel R.
Carnota**

Mestre e lingüista. Foi coautor do método de lectoescrita Chirlomirlo (Ir Indo, 1991). Está prestes a rematar a súa tese de doutoramento focada nos procesos de substitución lingüística que sofre o estudantado galego. É membro da xunta directiva da Asociación Cultural Roxín Roxal.

**Bernadette
O'Rourke**

Profesora do Departamento de Linguas e Estudos Interculturais da Universidade Heriot-Watt de Edimburgo, Escocia. Lidera a rede COST «Neofalantes nunha Europa multilingüe: oportunidades e desafíos» financiada pola UE. Especialista dos casos irlandés e galego. Actualmente, está a explorar a dicotomía do 'falar nativo' e 'non-nativo' e o concepto de «neofalante».

Pilar Ponte

Profesora de galego no IES da Pobra do Caramiñal. Impulsora da campaña de normalización lingüística *21 días co galego*. En 2015 recibiu o premio de innovación educativa en normalización lingüística convocado pola Consellaría de Educación.

Koldo Tellitu

Presidente da *Ikastolen elkarte* e da editora de material educativo *Ikaselkar*. Foi avogado do sindicato LAB e presidente do Consello de organismos sociais do euskara, *Kontseilua*.

Rute Pallarés

Traballadora na automoción e nai de dúas crianzas de seis e sete anos. Activista da Semente Vigo e da ANPA do CEIP PARAIXAL.

Paco Esteve i Beneito

Licenciado en Filoloxía Catalá e en Teoría da Literatura e Literatura Comparada. Foi lector de catalán na USC. Actualmente está a piques de se incorporar como asesor lingüístico no Govern de les Illes Balears. Publicou tamén dúas novelas e un manual de divulgación da lingua e literatura populares.

Libraría Lila de Lilith (Patricia Porto Paderne)

Un espazo de troca de experiencias e propostas culturais feministas e onde o galego é de uso habitual, tanto no seu día a día, como nas súas actividades. A educadora social, Patricia Porto Paderne foi a fundadora da libraría, da que forma parte, neste momento, xunto con outra compañeira, Montse Vilar, que se ocupa de accións educativas para a igualdade.

Olga Castro

Licenciada en Xornalismo e en Tradución e Interpretación. Doutora en Estudos de Tradución pola Universidade de Vigo. Desde o 2011 é profesora na Universidade de Aston (Birmingham, Gran Bretaña). Unha das súas áreas de investigación é a interacción entre a lingüística feminista e a tradución, en particular nas linguas minorizadas. Coautora de *Feminismos* (Xerais, 2013) e do *Manual de linguaxe inclusiva no ámbito universitario*, da Universidade de Vigo (2012).

Noemí Basanta

Licenciada en Filoloxía Galega e Portuguesa pola USC. Coa súa tese indagou sobre as interseccións entre lingua e xénero nun traballo chamado «Lingua e xénero na conversación: a negociación discursiva das identidades en Galego».

Iria Vázquez Silva

Doutora en Socioloxía e mestrado en Estudos de Xénero. Investigadora da Universidade de Vigo. Coordinou recentemente xunto a Laura Rodríguez Salgado *Muller inmigrante, lingua e sociedade* e publicou diferentes artigos sobre migracións e xénero, particularmente sobre migracións africanas.

Antía P. Caramés

Profesora de Socioloxía da UdC. A súa tese doutoral: *Análise do avellentamento demográfico en Galicia. Unha perspectiva de xénero sobre o coidado das persoas dependentes*. Coordina o Mestrado de Migracións Internacionais. Tamén imparte docencia no Mestrado de Socioloxía Aplicada. Os seus ámbitos de investigación abranguen os coidados e as relacións de xénero, así como o avellentamento e as migracións.

**Ximena
González**

Editora do fanzine *Galiza Nación Cuir*.
Activista da Marcha Mundial das Mulleres.
Cooperativista do xornal *adiante.gal*.

**Afrogalegas
(Mar Lugo
e Jeane Costa)**

Colectivo de mulleres afrodescendentes que entenden a identidade dunha maneira xustaposta entre a tradición africana e as herdanzas ou ascendencias que cada unha delas ten. Entenden a súa negritude como un lugar de encontro, aprendizaxe e intercambio entre as diferentes maneiras de ver e pensar as mulleres na diáspora. Buscan o recoñecemento, o respecto á diversidade e o empoderamento das mulleres negras que viven en Galiza.

MALA

S

LIN

GUAS